

MAAOMAVALITSUS

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU HÄÄLEKANDJA

27. oktoobril 1938. a.

|| Nr. 10 ||

KUUTEISTKÜMNES AASTAK.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hinnad:
Aastas . . . . . Kr. 5.—	Tallinnas, Roosikrantsi nr. 12.	1 lhk. Kr. 40.—, ½ lhk. Kr.
Pooles aastas . . . . „ 2.50	Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	20.—, ¼ lhk. Kr. 10.—, ⅓ lhk.
1923. aastak. . . . . „ —.50	Jooksvad arved: Eesti Pangas nr.	Kr. 5.—.
1924.—1935. a. à . . „ 2.50	609, E. Rahvapangas nr. 991 ja	Dokumentide kaotamise kuulu-
	Pöllumeeste Keskpangas nr. 728.	tused 50 senti dokumendi pealt.

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

SISU:

Omavalitsustegelasi	Lk. 147
Vallapiiride reformist	„ 148
Maakonnaomavalitsuste organite esindajad eriülesandelistes haldusasutistes	„ 151
Märkmeid perekonnanimede ja nimede ees- tistamise alalt	„ 155
Maavalitsused püstitavad uusi ametihooneid	„ 157
Riigikohtu otsuseid	„ 158
Küsimusi ja vastuseid	„ 159
Kuulutusi	„ 146

Omavalitsuse kantseleimargid

25-sendilised

on saada

Eesti Maaomavalitsuste Liidu

büroost

hinnaga 25 senti poogen (100 lükki).

Eesti Omavalitsuste ja Ühis-
tegeliste Asutiste Kindlus-
tus A.-S.

„OMA“

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalit-
sused, pangad ja põllumajanduslikud ühi-
sused

Põhi-tagavarakapital ja reservid
ületavad Kr. 1.000.000.—.

Suurem ja edurikkam kodumaa
KINDLUSTUSETTEVÕTE

Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Riia t. 35
Telef. 3-44 ja 16-12.

Pea esindused: Tallinnas, Rakveres,
Võrus, Viljandis, Pärnus, Tõrvas, Kures-
saares ja Petseris.

Kaastöölisele ja tellijatele!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on soovitatav, et avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjaga; eriti soovitatav on masinakiri ridade laiema vahega. Toimetus jätab enesele õiguse käsikirja lühendada ja keeliseliselt korrigeerida. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsikirjale juurdelisatud soovil.

Ajakirjas antakse vastusi tellijate küsimustele. Kui keegi tellijaist soovib saada vastuse enne järgmise numbri ilmumist, siis saadetakse sellekohasel soovil vastus posti kaudu kätte, kui selleks on lisatud juurde 10-ne sendiline postmark. Toimetus jätab enesele õiguse avaldada ka kirjateel saadud vastused, kui küsimused põhimõttelised ja üldhuvilised. Küsijate nimesid ei avaldata, kuid küsijatele, kes oma nime ega aadressi ei teata, ei vastata.

Omavalitsustegelasi.

Saare maavanem Hendrik Otstavel 50-aastane.

2. oktoobril k. a. pühitses Saare maavanem Hendrik Otstavel oma 50-dat sünnipäeva.

Hendrik Otstavel sündis 2. oktoobril 1888. a. talupidaja pojana Pärnumaal Laiksaare vallas, kust ühes vanematega 5-aastase poisikesena siirdus Peterburi kubermangu Tosno jaama lähedal olevasse eesti asundusse. Alghariduse sai ta seal Järvesaare ja Turõškino kihelkonnakoolides. Hiljem, täiendanud oma teadmisi iseõppimisega, ta astus Nadeždino põllumajanduskooli, mille piimatalituse ja karjakasvatuse eriala lõpetas 1913. a., ning asus kohe samal aastal tööle praktikanadina Permi kubermangu.

Siitpeale H. Otstaveli tegevus on pühendatud vahetpidamatult põllumajanduse ja ühiskonna teenimisele. Seega on käesolev aasta temale ühtlasi ka 25. juubelista ühiskondliku tegevuse alal.

1914. aastal H. Otstavel määrati Permi kubermangu semstvo maakonna-instruktoriks piimanduse ja karjakasvatuse alal. 1915—1916. a. ta teenis Vene sõjaväes kirjutajana, 1917. a. loomade ja lihavarustuse punkti juhatajana Orenburgis ning 1918—1920. a. ta oli loomakasvatuse ja piimanduse eriteadlasena nende alade juhatajaks Orenburgi kubermangu toitluskomissariaadis.

Eestisse saabumisel H. Otstavel kutsuti 1921. a. kontroll-assistendiks Pärnumaale, sealt 1923. a. Saaremaale Eesti Põllumeeste

Keskseltsi karjakasvatuse instruktoriks ja põllumajanduse inspektoriks, millistel aladel töötas kuni 1930. a., osutades suuri teeneid Saaremaa põllumajanduse ja piimanduse arendamises: olles sealsete piimaühingute ja kontrolljaamade esimesi asutajaid, samuti ka maanoorte liikumise algataja ja õhutaja.

1930. a. H. Otstavel valiti Saare maavalitsuse abiesimeheks, määrati 15. märtsil 1935. a. esimeheks ja 1938. a. uue Maakonnaseaduse kehtimahakkamisel — maavanemaks.

Oma otsete vastustuslike ülesannete kõrval H. Otstavel on veel juhtivalt tegev paljudes seltskondlikudes organisatsioonides, nagu: Kaitseliidu Saare Malevas — pealiku abina, Kuressaare Põllumeeste konvendis — esimehena, Saare Maanoorte Ühenduse vanemana, Kaarma-Suure valla Põllumeeste Seltsis, Saaremaa Põllumeeste Keskseltsis, Eesti Põllumeeste Keskseltsis, Saaremaa Piimaühingute Keskseltsis, Saarte Ühispangas, Kudjapäe Veeühingus, Isamaaliidu Kaarma-Suure valla osakonnas,

Isamaaliidu Saaremaa Maakomitees ja täiskogus, Kuressaare Kontrollühingus jt.

Põllutöökoja esindajana valiti H. Otstavel Riiginõukogusse. Põllumajanduse alal ta on kirjutanud rohkesti artikleid ja eribrošüüre.

Soovime lugupeetud omavalitsustegelasele ja tublile töömehele veel kauaks ajaks tervist ja jõudu oma väärtusliku tegevuse jätkamiseks.

Vallapiiride reformist.

Teofil Teder.

Vabariigi Presidendi otsusega 7. oktoobrist 1938 (RT 1938, 87, 776) on kindlaks määratud valdade uued piirid, mis jõustuvad 1. aprillil 1939. Seega on leidnud lahenduse küsimus, mis pikkade aastate kestel pidevalt püsis päevakorral.

Vallapiiride reformi suurest ulatusest saame ettekujutuse, kui silmas peame, et praeguse 365 valla asemel luuakse 248 uut valda, kusjuures piiride poolest jäävad muutmatuks ainult 20 valda, kuid nende 20-ne valla hulgas on 11 valda, millel muudetakse nimed, seega ainult 9 valda jääb nii piiride kui ka nime suhtes endisteks.

Missugused asjaolud tingisid selle ulatusliku reformi ettevõtmist? Selle kohta üksikasjalised põhjendused on Siseministeerium avaldanud 56-leheküljelises brošüüris „Seletuskiri 1938. a. vallapiiride reformi põhjenduseks“, milline saadetud ka kõikidele maa- ja vallavalitsustele teadmiseks. Nimetan siin neid põhjusi ainult kokkuvõetult.

Meie vallad on kujunenud endistest mõisa kogukondadest. Enamuses on nad praegusis piires loodud 45 ja enam aasta eest. Eesti Vabariigi ajal on küll mudetud piire, teostatud üksikute valdade asutamisi ja liitmisi, kuid laiemaulatuslikult on vallad ümber korraldamata. Vahepeal on raudteejaamade ja maanteed sõlmpunktide ümbrusesse tekkinud uued keskused — alevikud, kuhu on koondunud ümbruskonna majanduslikud ja kultuurilised ettevõtted. Sageli leiame aga, et vallamaja on jäänud üksikuna kaugele keskusest kõrvalisesse kohta ja seda põhjusel, et uus keskus asub valla piiril. Valdade liitmisega ja vallamaja ehitamisega uue valla keskusse on aga võimalik seda puudust kõrvaldada.

Meil on palju valdu, millede geograafiline kuju on ebaloomulik: sopiline, pikaks venitatud või koguni on valdu, mis on mitmes tükis, nn. lappvallad. Nende valdade ebaloomulik geograafiline kuju on enamail juhudel täiesti juhuslik, kunagise mõisa piirkonna jäänus. Valla ebaloomulik kuju, eriti aga „lapiline“ iseloom tekitab valla elanikele ülearuseid kulutusi ja raskendab vallaomavalitsuse funktsioonide, eriti rahvahariduse ja hoolekande korralduse teostamist; samuti raskendab see ka riigi- ja omavalitsusametnike tegevust, statistiliste andmete kogumist ning kartograafilist esinemist. Ebaloomuliku kuju- ja piiridega vallad on kujundanud väga

paljudes kohtades ebaloomulikult välja meie algkoolimajade ja kohaliku teestiku võrgu.

Edasi tuleb meie praeguste valdade suurust elanikkude arvu järgi. Eesti keskmine valdade rahvastikuline suurus on 2060 elanikku. Üldkeskmisest valdade suurusest esineb väga suuri kõrvalekaldumisi, eriti allapoole. Nii oli meil 1935. aastal 369 vallast 203 valda, kus elanikkude arv kõikus 282 kuni 2000 elanikuni, mis moodustas 54,9% valdade üldarvust. Maakondade järgi moodustasid alla 2000 elanikuga vallad järgmisi protsente vastava maakonna üldisest valdade arvust: Valga maakonnas 84,2%, Pärnu maakonnas 73,1%, Võru maakonnas 69%, Tartu maakonnas 67,3%, Viljandi maakonnas 63,8%, Harju maakonnas 59%, Lääne maakonnas 55,8%, Järva maakonnas 40%, Viru maakonnas 22,5%, Saare maakonnas 9%. Petseri maakonnas ei ole alla 2000 elanikuga valdu.

Nendest andmetest näeme selgelt seda suurt ebahütlust, mis valitseb meie valdade suuruses elanikkude arvu järgi; näeme, et väike osa maakondadest on suurte valdadega, kuna suurem osa on väikeste valdadega maakonnad.

Praeguste valdade majandusliku olukorra analüüs on tõendanud, et väiksematel, alla 2000 elanikuga valdadel on üldiselt mitteproduktiivsed kulud, siin on mõeldud esmajoones vallavalitsuse kulusid, liiga suured, mistõttu ei suudeta küllaldaselt teha produktiivseid kulusid. Väiksemais valdades on kogukonnamaks palju kõrgem ja moodustab valla sissetulekute peatuluallika. Väiksematel valdadel on sageli raskem palgata häid ametnikke ja soetada kapitaalsemaid ehitusi. Suurematel valdadel on aga vallavalitsuse kulud silmapaistvalt odavamad, sissetulekud suuremad, mistõttu nad on enam suutelised täitma kogukondlikke ülesandeid ja suurema kasulikkusega rakendama kogukonnavarasid ja -kapitale.

Missugustel põhimõtetel on teostatud meie vallapiiride reform?

Üheks tähtsamaks küsimuseks oli paraja ehk elujõulise valla suuruse küsimus. Asuti seisukohale, et meil tuleb paraja valla all mõista valda, mis hästi suudaks täita oma kogukondlikke ülesandeid ning mis oleks rahvamajanduslikult kõige odavam. Keskvalitsuse seisukohast on asjaajamine seda

kergem, mida suuremad on vallad ja vähem nende arv. Ometi ei asunud meil sellele seisukohale, vaid juhtmõtteks võeti paras elujõuline vald, mis rahvale võimalikult kättesaadav ja suudab kohalikke huvisid rahuldada. Senini on meie vallaomavalitsuste ümberkorraldamise põhilauseks valdade minimaalseks suuruseks kõige rohkem nimetatud 2000 elanikku. Ka teoreetilise analüüsi teel on jõutud seisukohale, et meie praeguseis oludes ja seniste ülesannete juures on parajaks valdadeks vallad 2000—3000 elanikuga. Seepärast võeti põhimõtteks, et meie uued vallad peaksid olema vähemalt 2000 elanikuga, kui geograafilised tingimused seda lubavad. Seega ei taotle meie vallapiiride reform suurte valdade kujundamist, vaid väikeste elujõuetute valdade likvideerimist ja võimalikult ühtlase suurusega valdade loomist. Selle reformi järgi jäävad meie vallad veel tunduvalt väiksemaks kui näiteks Soomes ja Leedus.

Teiseks põhimõtteks oli, et valla territoorium peab olema terviklik geograafilises kui ka rahvastikulises mõttes. See soodustab valla paremat majandamist ja asjaajamist. Lappvallad on selle reformiga viimaseni suudetud ära kaotada.

Samuti olid määrava tähtsusega teguriteks valla keskus ning kaugus valla keskusest. Igal vallal peaks olema keskus, mis oleks rahvale kättesaadav. Sellesse keskusse oleksid koondunud valla elanikkonna tähtsamad asutised ja ettevõtted, nagu vallamaja, postiasutis, politsei, kirik, kooli- ja rahvamaja, piimatalitus, kauplused, tööstuslikud ja käsitööstuslikud ettevõtted, arst, apteek jm. Valla elanikud ei tarvitse teha asjata mitmele poole käike, vaid saaksid õiendada ühe käiguga mitu asja. Olenevalt keskuse suurusest võib moodustada valla suurust. Kuna suurematel keskustel on suurem gravitatsiooni jõud, siis võimaldavad nad suuremate valdade loomist. On asunud seisukohale, et valdade keskusteks võivad olla ka linnad. Keskuse puudumine vallas on sundinud valdu likvideerima ja ühendama neid valdade külge, millede keskusesse nad kalduvad.

Ajalooliste kui ka rahvuslike momentide pärast on tulnud valdu ümber moodustada, ühendades ajalooliselt ühtekuulunud territooriume.

Kõige enam sundisid ülesseatud põhimõtetest erandeid tegema geograafilised tingimused. Geograafilised eraldavad tegurid, nagu veed, jõed, järved, sood, metsad, takistasid mõnikord liitmast uue valla külge alasid, mis asuvad otse uue valla keskuse

külje all. Teiselt poolt geograafilised ühendavad tegurid nagu asustusühendused, teetikk, sundisid mõnikord liitma uue valla külge alasid, mis asuvad koguni teise valla keskusele otsejoones lähemal.

Maapinnase kvaliteedi, eriti aga puhtakasu rublade arvu tuli võtta arvesse ning puhtakasu rublade poolest väikesed vallad korraldada ümber.

Ühel ajal valla piiride ümberkorraldamisega on võetud käsile vallanimede küsimus. On asunud seisukohale, et uute valdade loomisega ühel ajal on õige aeg kaotada kõik vallanimed, mis on võõrapärased, kui ka nimed, mis on küll eestipärased, kuid koosnevad kahest sõnast, on halvatähenduslikud või on tuletatud endiste mõisnikkude nimedest. Viimaseid muudeti eriti siis kui valla piirkonnas leiti sobiv eesti päritoluga nimi.

Missuguseid tulemusi loodetakse vallapiiride reformist? Vallapiiride reformiga seame oma vallad elujõulisemale arenemisalusele. Meie vallad oma piiridelt, suuruselt ja elujõult muutuvad ühtlasemaks, mis loob eeldusi vallaomavalitsuse järjest suurenevate ülesannetega ühtlasemalt ja paremalt toimetulekuks. Reformi tagajärjel vähenevad tunduvalt valdade administratsiooni kulud, vallamajade korrastamise alal tehtavad väljaminekud ja ka mitmesugused muud kulutused. Reformi jõustumisel tühjaksjäävad vallamajad saab kasutada valdades mitmesugusteks üldkasulikkudeks otstarveteks, nagu koolimajadeks, õpilaste internaatideks, õpetajate elukorteriteks, rahvamajadeks, seltside või turistide kodudeks, postiagentuuri või vanadekodude paigutamiseks jne. Kuna valdade arv tunduvalt väheneb, siis kujuneb nüüd jõukohasemaks ajakohaste ja püsivast materjalist vallamajade ehitamine, kus seda vananemise tõttu või praktilistel nõuetel järkjärgult vaja läheb. Vallapiiride ümberkorraldamisel tuleb ühendamisele ka rida kooliringkondi, mis tähendab kergendamist koolimajade ehitamisel.

Valdade arvu vähendamisega ja suuremate valdade loomisega käib kaasas paratamata nähe, et osale elanikele kaugus valla keskusest senisest suureneb. Kuid siin peame tuletama meelde, kui võrd liiklusolud on üldiselt paranenud võrreldes varema ajastuga. Kui palju on maal juba jalgrattaid ja mootorsõidukeid; posti- ja telefonivõrk on alataasa laienenud ja laieneb veelgi, mis kõik kergendavad asjaajamist vallamajaga, mis pärast vallamaja võib tänapäeval olla kaugeimal kui 45 aastat tagasi, muidugi kui seda tingivad rahvamajanduslikud kaalutlused.

Missugused ülesanded on ühenduses vallapiiride reformi elluviimisega? Nüüd, kus uute valdade piirid Vabariigi Presidendi otsusega kindlaks määratud, tuleb asuda selle otsuse elluviimise eeltöödele, milleks on jäänud vaevalt viis kuud aega. Et uutes valdades uued vallaomavalitsused alates 1. aprillist võiksid takistamatult tegutsema hakata, osutub tarvilikuks kõigepealt ülemineku ajajärguks nimetada iga uue valla kohta üks nn. talitusvallavalitsus, kelle kaudu toimuks osa vajalikuks osutuvate eeltööde teostamine ja kellele saaks ajutiselt hoiule ja kasutamiseks anda uue valla kaardi ja kinnistusüksuste nimistu.

Vallakaarte on esialgu kolme liiki — skeemilised kaardid, eriplaanidel valmistatud kaardid ja veneaegsed kindralstaabi või nn. verсталised kaardid. Ajanappuse ja tehniliste põhjuste tõttu Katastri Amet ei saanud valmistada kõigi valdade kohta skeemilisi kaarte. Skeemilistel kaartidel on näha kõik kinnistusüksused. Ainus pilk kaardile ja on selge, mis vallas olemas. Nende kaartide juurde tulevad edaspidi veel üksikasjalikud kinnistusüksuste nimistud, mis valmivad Katastri Ametis hiljemalt 1. jaanuariks 1939. Eriplaanidel valmistatud kaartidel on enamikus tõmmatud ainult külade piirid. Kolmas liik — nn. verсталised kaardid ei anna küll täit ülevaadet, kuid seda parandavad kaartide juurde lisatud kinnistusüksuste täpsed nimekirjad. Lähemate aastate jooksul saavad kõik vallad skeemilised kaardid. Järgnev tabel näitab, missuguste maakondade kohta, mis liiki vallakaarte valmistatud.

Maakonna nimetus	Skeemilised kaardid 1:10000	Verсталised kaardid 1:42000	Eriplaanidel valmistatud kaardid	Valdu kokku
Harju	30	1	1 (Naissaar)	32
Järva	12	1	—	13
Lääne	19	2	—	21
Petseri	—	—	11	11
Pärnu	21	1	—	22
Saare	—	15	1 (Ruhno)	16
Tartu	11	32	—	43
Valga	—	10	—	10
Viljandi	3	18	—	21
Viru	29	4	—	33
Võru	—	26	—	26
Kokku	125	110	13	248

Ülemineku ajajärgul kujuneb üheks suuremaks ja kohati ka keerulisemaks ülesandeks valdade piiride muutmistest vallaomavalit-

suste vahel tekkivate varaliste vahekorjade lahendamine. Tarvilik on, et vallaomavalitsuste varaliste vahekorjade lahendamine sünniks võimalikult ühtlastel üldtunnustatud põhimõtetel. Selleks tarvilikkude põhimõtete ülesseadmiseks ja vastuvõtmiseks kutsub Siseminister arvatavasti lähemal ajal kokku laiema nõupidamise. Ülesseatud põhimõtete ja juhtnõuõride järgi asuksid maavalitsused oma maakonna valdade suhtes varaliste vahekorjade lahendamise kavade väljatöötamisele, kogudes enne selleks vallavalitsuselt vajalikke andmeid. Varaliste vahekorjade lahendamise kavad saadetakse asjaosalistele vallavolikogudele arvamiste avaldamiseks ja lõpuks Siseministrile kinnitamiseks.

Uute valdade elluastumise päevast 1. aprillist 1939 lõpetavad oma tegevuse senised vallavolikogud, vallavalitsused ja registreevuvad lahti vallasekretärid ning muu valla personaal. Valla asju juhivad ajutised vallavalitsused, kes selleks ajaks nimetatakse ametisse Siseministri poolt vastavate maavalitsuste ettepanekul. Ajutised vallavalitsused täidavad siis ka vallavolikogude ülesandeid. Nad jäävad ametisse kuni volikogude valimiseni uutes valdades Vallavolikogude valimisseaduse alusel, mis enne tuleb veel uuendamisele. Ajutiste vallavalitsuste nimetamine toimub loodetavasti juba tuleva aasta veebruarikuus, et neil aegsasti võimalik oleks uute valdade asju korraldama asuda. Ehk küll nad alles 1. aprillist saavad hakata ametlikult tegutsema, oleks neil siiski juba mitteametlikult võimalik uue valla asjade korraldamise küsimustes nõu pidada, eelarve eeltöödega talitusvallavalitsuste kaudu peale hakata, uue valla kantselei koosseisu komplekteerimise kohta seisukohta võtta jne., et siis 1. aprillist alates ettevalmistatult juriidiliselt maksvoid otsuseid teha.

1. aprillist 1939 tuleb nimetada ametisse uute valdade vallasekretärid ja muu tarvilik personaal. See sünniks Vallaseaduses ette nähtud korras.

Ülemineku ajajärgul tuleb välja töötada ka uus teede naturaalkohustuste jaotamise kava, uus mobilisatsiooni kava jne. uute valdade järgi, missuguste tööde korraldamine langeb vastavatele ministereiumidele. Ka tulevad ümberkorraldamisele võtta politseijaoskondade- ja -rajoonide-, jaoskonna kohunikude ning kohtu-uurijate tööpiirkonnad vastavalt uutele valdadele jne. jne. Kõiki tarvilikke ümberkorraldusi, mis ühenduses vallapiiride reformiga, ei ole võimalik siin loetleda. Need küsimused vääriskid omaette pikemat valgustamist.

Maakonnaomavalitsuste organite esindajad eriülesandelistes haldusasutistes.

Olev Reintalu.

Põhiseadus¹⁾ määrab, et kohaliku valitsemisala korraldamine ja kohalikkude elualade arendamine toimub seaduse alusel kohalikkude omavalitsuste kaudu. Selle konstitutsioonilise üldnormi konkretiseerimine on sündinud Maakonnaseaduses²⁾, millest näeme, kui laialdane on maakonna omavalitsuse tegevusala. Lisaks peame veel arvestama, et maakonnaomavalitsuse tegevusülesannete loetlus³⁾ eelnimetatud seaduses pole mitte katalogiseeriv, ammendav, vaid seal on n. ö. üks lahti jäetud ülesannetele, mida üksikuid haldussektoreid korraldavate eriseadustega võib panna maakonnaomavalitsustele. Sellega on maakondade üldises haldamises tsentraalne asend langenud maakonna omavalitsustele.

Siit tuleb loogiliseks lugeda ka meie uues maakondade korralduses esmaselt püstitatud põhimõte, et maakonnaomavalitsus oma juhi — maavanema isikus seotud on suurema osaga maakonna piires tegutsevast haldusaparaadist. Nii on meil kohtadel loodud avalikõigusliku teotsemise keskenduspunktid, seega rajatud dekontsentratsioon riigivõimu teostamises.

Omavalitsuste osa põhiseaduses tunnustatava tõsidusega käsitanud autoritest on Maddisoo⁴⁾ ja Uluots⁵⁾ märkinud omavalitsuste prevaleerivat osa maakonna haldamises ja nende osatähtsust riigi üldises haldussüsteemis.

Maakonnaomavalitsust käsitletakse — vähemalt haldusalal — kui maakonna elanikkude patrooni,⁶⁾ kellele kuulub ius repraesentationis oma kodanikkude eest.

Neil asjaoludel on arusaadav, miks maakonnas tegutsevatest eriülesandelistest haldusasutistest peaaegu kõik konstrueeritud on maakonnaomavalitsuse organite komisjonaalsete esindajate osavõtul. Käesoleva kirjutise ülesandeks on piiritleda kõiki neid juhte, kus maakonnaomavalitsuse organeil tuleb delegeerida oma esindajaid mitmesu-

gustesse eriülesandelistesse haldusasutistesse.

Süsteematiseerides vaatlusalust ainet, peab nentima, et maakonnaomavalitsuse komisjonaalse esindaja delegeerimine on kas

- suvaline,
- statutaarne,
- seadusjärgne.

Suvaline on maakonnaomavalitsusel esindaja delegeerimine neisse asutistesse, missuguste ellukutumine ise on omavalitsusele suvaline. Sääraste asutistena võib märkida omavalitsuse poolt ülalpeetavate kutsehariduslikkude õppeasutiste hoolekogusid. Kutsekoolide uue korraldusega⁷⁾ nimelt on seda liiki õppeasutiste juures hoolekogude ellukutumine fakultatiivne, see oleneb kooliülalpidaja suvast, kelle ettepanekul Haridusminister hoolekogu asutamise otsuse teeb. Hoolekogusse kuulub kooli ülalpidaja poolt kuni 3 esindajat, esindajate täpse arvu ja nende volituste kestvuse määrab kooliülalpidaja.⁸⁾ Veel on maavalitsustel suvaline delegeerida sõnaõigust omavat esindajat maalasuvate kinnisvarade hindamise peakomitee istanguile, kui seal arutusel vastavat maakonda puudutavad küsimused.⁹⁾

Statutaarseid komisjonaalseid delegaate peavad maaomavalitsuse organid saama eripõhikirjade, kodukordade või ühisobingute alusel tegutsevate asutiste koosseisu. Säärased asutised on mitmes meie maakonnaomavalitsuses oma hoolekandelist asutiste, mõnikord isegi põllumajapidamiste juures maavolikogude otsustel põhjendatud hoolekogud. Enamus kõne all olevas liigis on aga mitme omavalitsuse vaheliste sihtühendite (koolid, haiglad, apteegid) haldusorganid.

Maaomavalitsuste seadusjärgsete esindajate osavõtt on vajalik terves reas asutistes, mis loodud mitmesuguste eriseadustega ja kus maaomavalitsuse organite esindajate osavõtt otseselt ette kirjutatud. Neid asutisi võib eritleda kahte all-liiki:

- maaomavalitsusega seotud asutised,
- teiste ressooride kohaorganitega seotud asutised.

¹⁾ RT 1937, 71, 590 § 122.

²⁾ RT 1938, 43, 405.

³⁾ Lex cit. § 8.

⁴⁾ Eugen Maddisoo, Uuendatud maaomavalitsused i. Maaomavalitsus 1938, 8, lk. 118 jj.

⁵⁾ Jüri Uluots — The fundamentals of the new Estonian Constitution i. Constitution of the Republic of Estonia, Official Edition, Tallinn 1937, lk. 4.

⁶⁾ Maakonnas. § 10.

⁷⁾ Kutsehariduslikkude õppeasutiste seadus RT 1937, 53, 470.

⁸⁾ L. cit. § 168 jj.

⁹⁾ Väljaspool linnu ja aleveid asuvate kinnisvarade hindamise seadus § 16 RT 1933, 88, 634.

Maaomavalitsustega seotuna, nende kui põhimõttelt kohahalduse kontsentratsiooni organite ellu kutsuda ja ülal pidada (kui asutuse tegevus on permanentne) on jäetud: maakonna veekomisjonid¹⁰⁾, maakonna põllupidajate ja kalurite võlgade korraldamise komisjonid¹¹⁾, maakonna ikalduskahjude hindamiskomisjonid¹²⁾, pensionikomisjonid veneaegsete pensionäride ja vanade õpetajate toetuse osaliste läbivaatamiseks¹³⁾, maakonna tervishoiu nõukogud¹⁴⁾, maakonna haridusnõukogud¹⁵⁾ ja hariduskogud¹⁶⁾, kinnisvarade hindamise maakonna komiteed¹⁷⁾ ja maakonna rekvisitsioonikomisjonid¹⁸⁾.

Teatavasti sõja- ja finantsressoori kohorganid pole otseselt koordineeritud maaomavalitsustega¹⁹⁾, sellepärast on nende alade eriülesandelised komisjonalsed asutised ühendusesse viidud kohal tegutsevate sõjaväe ja maksuinspektsiooni korraldustega. Maakonnaomavalitsuse organid peavad esindatud olema maakonnas tegutseva sõjaväeteenistuskomisjonis²⁰⁾, veo- ja liikumisvahendite sundkorras kasutamisele võtmise ja omanikkudele tagasiandmise komisjonis²¹⁾, tulumaksu maakonnakomisjonis²²⁾ ja pärandivara ümberhindamise maakonna komisjonis²³⁾.

Toodud süsteemist jääb välja ainsa erandina maareformiga seoses olnud laialdase haldusliku teotsemise rudiment — riigimaadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendusmenetluse maakonna komisjonid²⁴⁾.

¹⁰⁾ Seadus veejuhtimise kohta läbi vööra maa maaparandamise otstarbel RT 1921, 118, I, 277 § 20 jj.

¹¹⁾ Põllupidajate ja kalurite võlgade korraldamise seadus RT 1933, 85, 621 § 5.

¹²⁾ Põllumajandusliku toetuslaenu fondi seadus RT 1929, 2, 12, § 10.

¹³⁾ Ajutine veneaegsete pensionäride toetamise seadus § 4 RT 1920, 99/100, I, 239; Vanade õpetajate toetuse seadus RT 1927, 115, 97 § 5.

¹⁴⁾ Rahva tervishoiu korraldamise seadus RT 1928, 2, 8 § 23 jj.

¹⁵⁾ Eestimaa koolivalitsuse ajutine korraldus RT 1918, 6 §§ 18, 21 ja 22.

¹⁶⁾ L. cit. §§ 18, 23 ja 24.

¹⁷⁾ Väljasp. linnu ja alev. asuv. kinnisv. hindamissd. § 17 RT 1924, 67, I, 22.

¹⁸⁾ Rekvisitsiooni ja sundkorras kasutamise seadus RT 1933, 106, 754 § 16 jj.

¹⁹⁾ Maakonnasd. § 72 p. 11.

²⁰⁾ Sõjaväeteenistuse seadus RT 1937, 15, 116, § 44.

²¹⁾ Rekvis. ja sundkorras kasut. sd. § 62.

²²⁾ Maksustamiskorralduse seadus RT 1932, I, § 9.

²³⁾ Pärandi- ja kingimaksu seadus RT 1935, 103, 861 § 21.

²⁴⁾ Maaseadusega võõrandatud maaaladel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendamise seadus RT 1924, 51/52, I, 16, § 9.

Kõiki loendatud asutisi võib kokku võtta üldiseks maakondliku keskhaldusega tegutsevate asutiste liigiks, kuna selle kõrvale tõuseb veel teine liik — maakondliku kohahalduse asutised. Nendeks on kohalikud ikalduskahjude hindamiskomisjonid²⁵⁾ ja varemeiks muutunud ehitiste ülevaatuse komisjonid²⁶⁾.

Eriseadused, mis institueerivad eriülesandelisi komisjonaalseid haldusasutisi maakonnaomavalitsuse organite esindaja osavõtul, tavaliselt kvalifitseerivad ka missuguse organi poolt ettenähtud esindaja delegeerida tuleb, või maakonnaomavalitsuse mis astme ametisik see peab olema. Üldistavaid jooni tõmmates vastavatest sätetest, peab märkima, et nõutud kreerimise viisilt esinevad järgmised esindajate liigid:

— esindajad ex officio, ametülesandeliselt,

— esindajad maavalitsuse määratuna,
— esindajad maavolikogu valituna.

Ametülesandeliste maakonnaomavalitsuse esindajate hulgas peatume kõigepealt maavanemal. Maavanem maakonnaomavalitsuse juhina omab kindlapiirdelise pädevussfääri, milles aga sisaldub klausel ka ülesannete kohta, missuguseid eventuaalselt eriseadused maavanemale panna võivad²⁷⁾. Vastavaid sätteid välja otsides leiame, et maavanem²⁸⁾ on kõigepealt esistuja k väljaspool linnu asuvate kinnisvarade hindamise maakonna komitees, kuhu veel kuuluvad maakonnas tegutsevad maksuinspektoriid, kaks põllutööministeeriumi esindajat, vanem hindaja ja kolm kinnisvara valdajat maavolikogu valimisel²⁹⁾. Teiseks on maavanem esistuja k mobilisatsiooni korral ja sõja ajal, rahu ajal aga katsemobilisatsiooni, käsutus- ja tagavaraväelaste kokkutsumiste, manöövrite ja õppuste toimimisel³⁰⁾ tegutsevas maakonna rekvisitsioonikomisjonis. Sellest võtavad osa veel sõja-

²⁵⁾ Põllumajandusl. toetuslaenu fondi sd. § 8.

²⁶⁾ Varemeiks muutunud või hävima jäetud ehitiste lammutamise määrus RT 1935, 32, 274 § 2.

²⁷⁾ Maakonnasd. § 72.

²⁸⁾ Vastavate normide kontekstides omaaegse organisatsiooni kohaselt nimetatud kas „maakonnaomavalitsuse esimeheks“ või „maavalitsuse esimeheks“. Selle puhul tuleb korrektiiv teha Maakonnasd. lõppeskirjad, p. XVI.

²⁹⁾ Väljaspool linnu ja alev. asuv. kinnisv. hindamissd. § 170 Kontekstis nii osundatud normis, kui ka mitmel pool mujal on maakonnaomavalitsuse esinduskogu kohta tarvitatud nimetus „maakonnakoogukogu“, missugune aga Maavolikogude valimise seaduse RT 1926, 100- I, 118 § 74 sättega asendatud nimetusega „maavolikogu“.

³⁰⁾ Rekvisits. ja sundkor. kasut. sd. § 2.

ametkonna, kaubandus-tööstuskoja ja põllutöökoja esindaja ning üks maavalitsuse esindaja, kelle peal on komisjoni sekretäri ülesanded. Tallinnas, Tartus ja Narvas tegutsevad linna rekvisitsioonikomisjonid. Teised linnad on allutatud maa rekvisitsiooni komisjoni tegevuspiirkonda (seaduse terminoloogia kohaselt — rekvisitsioonirajooni). Seejärel kuulub komisjoni ka asjaomase linnavalitsuse esindaja, kuid seda ainult juhtudel, kui komisjonis arutusel rekvisitsioonid vastava linna piires. Sel korral võib komisjoni sekretäri kohused panna ka linnavalitsuse esindajale ³¹⁾).

Ülalloetletuid maavanemale määratud ülesandeid ei saa vaadelda kuuluvatena maavanema kui keskvalitsuse esindaja ³²⁾ pädevusse, mispärast takistusi pole selleks, et maavanem neid edasi delegeeriks abimaavanemale ³³⁾. Kinnisvarade hindamise maakonna komitees võib maavanem enda asendamise spetsiaalsätte ³⁴⁾ kohaselt panna ka maanõunikule.

Maakonna koolivalitsuse resp. maavalitsuse haridusosakonna juhataja ³⁵⁾ on ex officio maakonna haridusnõukogu juhataja, kellena kuulub ka maakonna hariduskogusse ³⁶⁾.

Maakonnaomavalitsuse teenistuses olevatest ametiisikutest on maaarstile ³⁷⁾ omistatud maakonna tervishoiunõukogu juhataja ülesanded. ³⁸⁾

Maavalitsuse esindajatel on osa võtta tervest asutiste reast.

Algame maakonna veekomisjoniga. Maavalitsuse esindaja on siin esimeheks. Peale tema kuuluvad komisjoni ringkonnakohtu määratuna üks jaoskonnakohtunik, põllutöoministeeriumi esindaja ja kaks põllumeeste esindajat, keda valib maavolikogu koos kahe kandidaadiga. Ehkki seadus räägib kandidaatidest on õigem neid iseloomustada kui asemikke, substituute. Nimelt on sätitud, et kui üks põllumehest liige teatab, et ta ei saa osa võtta komisjoni istangust, siis istangust osavõtma kutsuda tuleb üks valitud kandidaatidest ³⁹⁾. Maakonna põllupidajate ja kalurite võlgade korraldamise komisjon koosneb maava-

litsuse esindajast, majandusministri esindajast ja ringkonnakohtult määratud liikmest, kellena võib esineda kas ringkonnakohtu liige, jaoskonnakohtunik või vanem kohtuameti kandidaat. Komisjoni esimehe määramine kuulub majandusministrile, kusjuures ta neid ülesandeid panna võib kas maavalitsuse või enda esindajale. Maavalitsus peab andma omalt poolt komisjoni asjaajamist teostava ametniku — komisjoni sekretäri. Nii majandusminister, ringkonnakohtu, kui ka maavalitsus peavad nende poolt komisjoni määratud liikmele ette nägema asemiku, kes juhul, kui määratud liige takistatud istungist osa võtmast, tema asemel toimib ⁴⁰⁾. Ikalduskahjude hindamise maakonna komiteest ⁴¹⁾ võtab osa 2 maavalitsuse esindajat, neist peab üks olema tegelik põllupidaja. Komitee esimeheks ja kokkukutsujaks on põllutöoministeeriumi poolt määratud asjatundja, liikmeteks veel majandusministeeriumi esindaja ja kohaliku hindamiskomisjoni ⁴²⁾ esimees. Veneaegsete pensionääride ja vanade õpetajate toetuse osaliste pensionikomisjoni esimeheks on maavalitsuse esindaja, liikmeteks maaarst ning abitahtja elukohale vastava linnavalitsuse esindaja ja linnaarst ⁴³⁾. Maakonna tervishoiunõukogusse ⁴⁴⁾ kuulub üks maavalitsuse esindaja, maakonna kõigi tervishoidliste ja farmatsöötliste asutiste juhatajad ja maakonnas tegutsevad ametlikud arstid (maaarst ja jaoskonna-, kooli- ning vaestearstid). Eesistujaks on maaarst. Maakonna rekvisitsiooni komisjoni ⁴⁵⁾ tuleb maavanema kõrval maavalitsusel saata veel üks esindaja. Sellest on eespool lähemalt märgitud. Sõjaväete-

³⁹⁾ Vt. märke 10.

⁴⁰⁾ Vt. märke 10, samuti Põllupidajate ja kalurite võlgade korraldamise seaduse elluviimise määrus RT 1933, 105, 750 §§ 2 ja 3.

⁴¹⁾ Vt. märke 12.

⁴²⁾ L. cit. § 8.

⁴³⁾ Vt. märke 13. Osundatud tekst kõlab: „Töövõimetuse üle otsustab maakonna- või linnavalitsus, abitahtja elukohale vastavalt. Kahtlastel korraldel otsustab töövõimetuse üle maakonna- või linnavalitsuse ettepanekul või abitahtja nõudmisel iseäraline komisjon, mis koos seisab maakonna- ja linnavalitsuse esindajast, maakonna- ja linnaarstist maakonnavalitsuse esitaja juhatusel.“ See tekst sunnib järeldusele, et maakonnalinna omavalitsuse esindajad pole komisjonis mitte permanentelt, vaid juhtudel kui komisjonis läbivaatamisele tuleb abitahtja, kelle elukoht mõnes kolmanda astme linnas, peavad komisjonis linnavalitsusele määratud kohtadel toimima selle kolmanda astme linna omavalitsuse ametiisikud.

⁴⁴⁾ Vt. märke 14.

⁴⁵⁾ Vt. märke 18.

³¹⁾ L. cit. § 21.

³²⁾ Maakonnas. § 72.

³³⁾ L. cit. § 73 viimane lõige.

³⁴⁾ Väljaspool linnu ja alev. asuv. kinnisv. hindamissd. § 17. märkus.

³⁵⁾ Eestimaa koolivalitsuse Aj. Korrald. § 16.

³⁶⁾ L. cit. § 21 jj.

³⁷⁾ Rahvatervish. korrald. sd. § 17.

³⁸⁾ L. cit. §§ 23 jj.

nistusts-komisjon koosneb esimehest — sõjaväeringkonna ülema poolt määratud ohvitserist ja neljast liikmest. Kui komisjon arutleb maakonna piirides elunevate kodanikkudega seotud küsimusi, on komisjoni liikmete hulgas ka maavalitsuse esindaja ja maaarst, või tema määramisel mõni jaoskonnarst⁴⁶⁾. Veo- ja liikumisvahendite sundkorras kasutamisele võtmise komisjonis tegutseb maavalitsuse esindaja koos politsei ja kaitseväge esindajaga, viimane on komisjoni esimeheks. Olgu märgitud, et seadus⁴⁷⁾ kõneleb „kohaliku omavalitsuse esindajast“, kusjuures praksises aga seda on hakatud siduma maakonnaomavalitsusega. Seadus määrab ka, et hobuste kasutada võtmisel ja tagasiandmisel peab komisjonist veel osa võtma omavalitsuse või sõjaväe loomaarst resp. -velsker. Pärändivara ümberhindamise komisjon tegutseb maksuinspektori juhtimisel, maakonnaomavalitsuse poolt kuulub sinna kaasistujana maainsener või vastav ametisik⁴⁸⁾. Sel puhul on vajalik allakriipsutada, et sellesse komisjoni ei kuulu maainsener mitte ametülesandeliselt, vaid maavalitsuse poolt määratuna. Maavalitsus peab ikkagi sooritama kreerimise akti, kusjuures ta sugugi seotud pole maainseneri isikuga, see on toodud ainult vajaliku kvalifikatsiooni mõõtkavana, sest määrata võib ka sellele „vastavat ametiisikut“. Kaasistujale tuleb kohe määrata ka asemik⁴⁹⁾. Riigimaadel asuvate väiketalude rendivahekorra uuendusmenetluse maakonna komisjon⁵⁰⁾ koosneb maaameti esimehest eesistujana, revident-metsaülemast ja maavalitsuse esindajast. Kohalikud ikalduskahjude hindamiskomisjonid⁵¹⁾ moodustavad põllutöoministeeriumi poolt määratud asjatundjast esimehena ja maavalitsuse ning kohaliku vallavalitsuse esindajast. Komisjoni tegevusega seotud kulud kannab kohalik vallaomavalitsus. Loetluse võiksime lõpetada varemeiksmuutunud ehitiste ülevaatuse komisjonidega⁵²⁾, kus maavalitsuse esindaja on eesistujaks, kuna kaks liiget delegerib kohalik valla- või linnavalitsus.

46) Vt. märke 20.

47) Vt. märke 18.

48) Vt. märke 23.

49) Majandusministri määrus Pärändi ja kingimaksu seaduse teostamiseks RT 1936. I, 4 § 19.

50) Vt. märke 24.

51) Vt. märke 25.

52) Vt. märke 26.

Järjekorras tõuseb nüüd üldine küsimus, kuidas ja kelle võimuga kreeritakse seaduses ettenähtud „maavalitsuse esindajad“. Enne Maakonnaseaduse jõustumist sündis säärate esindajate määramine kahtlusteta maavalitsuse istangu otsustega. Mõnesugune alus sama korra jätkamiseks on leitav ka praegu Maakonnaseaduse § 89 p. 10-s⁵³⁾. Maavalitsuse kollegiaalsele arutamisele kuuluvate asjade piiritelu, järelikult eelpool tõusnud ka küsimusele vastamine maksvate normide kohaselt saab muidugi lõpliku kuju maavalitsuse töökorralduses⁵⁴⁾. Siinkohal on aga paras püstitada seisukohta, et maavalitsuse delegaate, komisjonaalseid esindajaid võib kreerida maavanem oma määrusega. Maavanem on ju maakonnaomavalitsuse legaalne esindaja riigi-, teiste omavalitsuste- ja kohtuasutuste ees, tema on ka ainus maakonna-omavalitsuse nimel volitaja⁵⁵⁾. Kus seadused nõuavad maavanema osavõttu, võib maavanem oma ülesanded panna abimaavanemale⁵⁶⁾; eelpool osundatud erisette alusel võib ta kinnisvarade hindamise maakonna komiteesse enda asemel delegerida ka maanõunikku. Kõigil teistel juhtudel võib, minu arvates, maavanem kõikjal maavalitsuse esindajana ilmuda ise või määrata suvaliselt maavalitsuse esindaja. Ainus erand, kus isikute valik on piiratud tehnilise kvalifikatsiooni tasemega, on pärändivara ümberhindamise maakonna komisjon.

Maavolikogu valitud esindajad on nõutavad järgmistes piirides. Maakonna veekomisjoni⁵⁷⁾ valib maavolikogu kaks „põllumeeste esindajat“ ning kaks asemikku, kes loomulikult peavad olema sama kvalifikatsiooniga. Kinnisvarade hindamise maakonna komiteesse⁵⁸⁾ maavolikogu valib kolm esindajat, kes peavad olema kinnisvara valdajate hulgast. Neile substituutide valimine on maavolikogule suvaline. Maakonna haridusnõukogusse⁵⁹⁾ kuulub kaks ja hariduskogusse⁶⁰⁾ kolm maavolikogu esindajat. On asjakohane tähendada, et kaks viimati nimetatud asutist on oma Vabariigi algpäevadel antud korraldusega peaaegu anakronistlikkudeks muutunud. Kuna nende ülesanded hilisemate korraldustega olulises osas juba kustunud on,

53) „Muud seadustega maavalitsusele pandud ülesanded“.

54) Maakonnas. § 92.

55) L. cit. § 72.

56) ibid. § 73.

57) Vt. märke 9.

58) Vt. märke 16.

pole neid kolleegiume vist enam hulk aastaid rakendatud. Käsitluse võimaliku eksaktuse põhimõttel on nad siin mainimist leidnud, võib arvata aga, et koolihalduse ümberkorraldamine üks peatseid samme on ja meil pea uute asutustega arvestada tuleb.

Veel on maavolikogude esindus ikka traditsiooniline olnud maksustamisasutistes. Maksustamiskorralduse seadus⁶¹⁾ on aga maakonnaomavalitsuste esinduskogude osa maksuhalduse teostamises viinud miinimumini. Kehtivate normide järele on territoriaalomavalitsusasutuste esinduste osavõtt ettenähtud ainult tulumaksu komisjonides. Maavolikogud valivad ühe kaasistuja ja substituudi ainult tulumaksu maakomisjonidesse, s. o. asutistesse, kelle tegevuspiirkonnaks on maakond, sel ajal kui tulumaksu segakomisjonidesse, missuguste territoriaalne pädevus hõlmab maakonna kõrval ka maakonnalinna, valib esindaja selle linnavolikogu⁶²⁾. Maksukomisjonide

kaasistnikud peavad vastama määratud tsensusele: olema kodanikuõigustes defektideta, vähemalt 30 a. vanad, tulumaksule alluvad kas palgatuludelt või vabakutselise teenistuse tuludelt, maksukaristustega⁶³⁾ karistamata ja elanud vähemalt 2 aastat asjaomase maksuinspektori tegevuspiirkonnas. Kodanikuõiguste laimatuse kindlustamiseks on antud säte, et isik peab omama õiguse Riigivolikogu valimistel⁶⁴⁾. Tulumaksu maakonnamisjonid teotsevad ainult Tartus ja Pärnus⁶⁵⁾.

Üldtunnustatud põhimõtte kohaselt kehtivad esinduskogude valitud esindajate ametülesanded neid valinud esinduskogu koosseisu volituste kestel. Sellepärast ka maavolikogude legaalsed komisjonaalsed delegaadid mitmesugustes asutistes valitakse maavolikogude volitusaja⁶⁶⁾ lõpuni. Erandsäte on tulumaksu komisjonide kaasistujate kohta, kelle ametiaeg on üks aasta⁶⁷⁾.

Märkmeid perekonnanimede ja nimede eestistamise alalt.

Oskar Angelus.

28. juulil s. a. anti Siseministrilt Perekonnanimede ja nimede korraldamise määruse muutmise ja täiendamise määrus (RT 1938, 68, 643), mis jõustus avaldamisega, s. o. 5. augustil s. a.

Tähendatud määrus lahendab peaasjalikult kaht küsimust: 1) kuidas toimuda omavalitsuse perekonnaseisuametnikul, kui ta tahab parandada või muuta oma perekonnanime või nime, või kui tema poole pöörduv mõni tema sugulastest perekonnanime või nime parandamise või muutmise avaldusega, ja 2) kuidas lihtsustada nime parandamisega seosesolevaid toiminguid, kui on tegemist ilmselt sarnanevate nimedega.

1. Nagu teada Administratiivmenetluse seaduse (RT 1936, 4, 25) § 5 põhjal ametnik peab taanduma: 1) asjas, millest võtavad osa ta ise, ta abikaasa, sugulane ülenevas või alanevas joones või sugulane küljjoones kuni neljanda astmeni või hõimlane kuni teise astmeni; 2) asjus, mis puutuvad tema eestkostmisel või hooldamisel olevaisse isikuisse või tema kasulapsisse või kasuvane-

maisse; 3) asjus, millest ta oli või on asjaosalise seaduslik esindaja või volinik; 4) asjus, millest on huvitatud ametnik ise või mõni p. 1 ja 2 nimetatud isikuist või ametniku volitaja; 5) edasikaebuste otsustamisest asjus, mille otsustamisest ta on osa võtnud eelmistes astmetes; 6) asjus, mille tõttu tema vastu on alatud distsiplinaar- või kriminaaltoimetus.

Sellest selgub, et omavalitsuse perekonnaseisuametnik ei või ise otsustada oma ja eel- loendatud teiste isikute perekonnanimede ja nimede parandamise ning muutmise küsimusi. Peab tähendama, et kuigi seaduse nõue on selge, ei pidanud mitmed omavalit-

⁶³⁾ ibid. § 146.

⁶⁴⁾ Kontekstis seisab „Riigikogu valimistel“. Selle saatega on ju Maksustamiskorrald. sd. tahtnud kvalifitseerida kodanikuõiguste alal tsensuse rahvaesinduse valimisteks vajaliku õigustaseme ulatuses. Sellepärast on loomulik siinkohal nüüd saadet võtta Riigivolikogu valimiste seadusele RT 1937, 71, 592.

⁶⁵⁾ Majandusministri määrus ärimaksu ja tulumaksu komisjonide kohta RT 1932, 5, 42 ja RT 1935, 102, 847.

⁶⁶⁾ Maakonnas. § 28, samuti ibid. Lõppeeskirjad II.

⁶⁷⁾ Maksukorrald. sd. § 11.

⁵⁹⁾ Vt. märke 14.

⁶⁰⁾ Vt. märke 15.

⁶¹⁾ RT 1932, 1, 1.

⁶²⁾ L. cit. § 9.

suste perekonnaseisuametnikud, eriti valdades, sellest nõudest kinni.

Administratiivmenetluse seaduse § 5 vastaselt tehtud otsuseid pole seni küll tühistatud, arvatud välja üksikud juhtumid, kuid see ei tähenda sugugi seda, et senini mitmel pool valitsenud kord võiks edasi püsima jääda.

Kuna, nagu tähendatud, omavalitsuse perekonnaseisuametnik ei või ise parandada ega muuta oma perekonnanime või nime, samuti ka Administratiivmenetluse seaduse § 5 loendatud isikute perekonnanimesid ja nimesid, tekib küsimus, kes seda võib teha. Vastuse annabki alul toodud määrus.

Perekonnanimede ja nimede korraldamise määruse muutmise ja täiendamise määruse § 2 põhjal võib omavalitsuse perekonnaseisuametniku enese perekonnanime või nime parandamine toimuda ainult mõne teise omavalitsuse juures; säärasel korral lisandab sooviavaldaja oma perekonnaseisutunnistuse avaldusele. Samade eeskirjade kohaselt toimub ka nende isikute perekonnanimede ja nimede parandamine, milles omavalitsuse perekonnaseisuametnik peab taanduma Administratiivmenetluse seaduse § 5 põhjal.

Missuguse omavalitsuse perekonnaseisuametniku poole sarnasel korral pöörduakse, on ükskõik, igal juhul aga — seda tuleb vastavil omavalitsuste perekonnaseisuametnikel alati silmas pidada — mitte Siseministri poole vastandina perekonnanimede ja nimede muutmise kohta kehtimapanud korrale. Seda juba üldtähendatud määruse § 2 kolmanda lõike põhjal; pealegi näeb määrus ainult ühe perekonnanimede ja nimede parandamise otsustamise võimaluse Siseministri poolt ette: kui omavalitsuse perekonnaseisuametnikul tekib perekonnanime või nime parandamisel kahtlus keeleliselt seisukohalt (§ 2 teise lõike sõnad „kahtluse korral“ on mõeldud just selles mõttes).

Perekonnanimede ja nimede korraldamise määruse muutmise ja täiendamise määruse § 28 põhjal võib omavalitsuse perekonnaseisuametniku enese perekonnanime või nime muutmise toimuda mõne teise omavalitsuse perekonnaseisuametniku juures või Siseministri otsusega. Samade eeskirjade kohaselt toimub ka nende isikute perekonnanimede ja nimede muutmise, milles omavalitsuse perekonnaseisuametnik peab taanduma Administratiivmenetluse seaduse § 5 põhjal. Olgu tähendatud, et ka neil kordadel tuleb sooviavaldusele lisandada sooviavaldaja perekonnaseisutunnistus (Perekonnanime

mede korraldamise seaduse § 10 p. 1 ja § 5, RT 1934, 91, 735).

2. Perekonnanimede ja nimede korraldamise määruse muutmise ja täiendamise määruse § 4 nõuab muide nimede paranduste otsuste ärakirjade saatmist: 1) perekonnaseisuametnikele, kelle juures on registreeritud sooviavaldaja sünnid, abielu ja ta laste sünnid — sellekohaste märkuste tegemiseks vastavasse aktiraamatuisse; 2) politseiprefektile, kelle tegevuspiirkonnas on sooviavaldaja alaline elukoht — sellekohaste märkuste tegemiseks elanike registreerimise kaartidele ning teatamiseks vastavale kriminaalkomisarile; 3) omavalitsusele, mille administratiivpiires on sooviavaldaja alaline elukoht — sellekohaste märkuste tegemiseks kõigisse vastavas omavalitsuses kodanike kohta peetavasse raamatuisse ja nimekirjadesse (isikutunnistuste raamat, hääleõiguslike kodanike nimekiri, sõjaväe kutsealuste nimekiri, koolikohuslike laste nimekiri jne.); 4) Kohutuministeeriumile — kontrolli pidamiseks karistusteadete koostamisel.

Erand sellest üldreegist on sama paragrahvi viimase lõikega tehtud nende nimede kohta, mis pärast parandamist jäävad ilmsiks sarnasteks endistele nimedele: säärasel korral ei tule nime parandamise otsuse ärakiri saata üllaloetletud ametiasutisile ja — isikuile. On ka mõtetu teatada kõiksugustele asutisile ja isikuile, et näiteks Adu on parandatud Aaduks, Maddis — Madiseks, Pridik — Priidikuks või Julia — Juulaks, Lena — Leenaks, Lisa — Liisaks, Rosi — Roosiks, Tina — Tiinaks, Trinu — Triinuks jne.

Küsimus seisab vaid selles, missuguseid parandatud nimesid lugeda „ilmselt sarnaseiks endisile“.

Parandatud nimi jääb ilmselt sarnaseiks endisele nimetele:

1) kui on parandatud vanas kirjaviisis kirjutatud nimi, näiteks: An — Ann, Eva — Eeva, Jürri — Jüri, Marri — Mari, Tomas — Toomas, Tõnnis — Tõnis, Tõno — Tõnu;

2) kui on saksapärase kirjutusviisiga nimi, näiteks: Michkel — Mihkel, Kerth — Kert, Moritz — Moorits, Thomas — Toomas;

3) kui on parandatud venepärase kirjutusviisiga nimi, näiteks: Avgust — August, Gendrik — Hendrik, Martõn — Martin.

3. Lõpuks veel mõni märkus perekonnanimede ja nimede muutmise alalt, mis küll pole seoses kõnesoleva määrusega, mida aga pean vajalikuks esile tuua paljude omavalit-

suste perekonnaseisuametnike poolt tehtud vigade edasiseks vältimiseks.

Kuulutuste, eeskätt eelkuulutuste koostamise osas valitseb vaatamata mitmel korral antud juhistele ikka veel segadus.

Mitmed omavalitsuse perekonnaseisuametnikud märgivad kuulutustesse ikka veel soovivaldaja isanime, käies nähtavasti vana vene kombe järgi. Isanime märkimine pole seadusega ega määrusega nõutav ja on seetõttu liigne, isiku sünniaeg ja elukoht eraldab teda küllaldaselt määralt võimalike samanimeliste isikute seast.

Samuti pole perekonnanime muutmise kuulutuses vaja tähendada abielusoleva soovivaldaja naise ja laste sünniaega ja -kohta. Neid andmeid vajavad ainult need ametiasutused ja -isikud, kellele tuleb teha sellekohaseid kandeid raamatuisse ja registritesse, ja neid nad leiavad perekonnanime muutmise otsusest. Kuulutuse otstarve on kõigile teatavaks teha, kes nimelt soovib muuta oma perekonnanime ja millise uue ta soovib võtta, mistõttu piisab perekonnapea, soovivaldaja, sünniajast ja -kohast.

Kui vanemateta alaealised kas ise või eestkostja kaudu soovivad muuta oma perekonnanime või nime, võib see sündida ainult vastava vaestelastekohtu loal (Perekonnanime korraldamise seaduse § 10 p. 2); sarnase loa olemasolu tuleb märkida kuulutuses, kuna muidu Siseministeerium — kuulutuste kontrollimisel — ja Riigi Teataja lugejad — kuulutuse ilmumisel — ei tea, kas seaduse nõudeid on täidetud, mis just kõnesolevas küsimuses omavad erilise tähtsuse.

Omavalitsuste perekonnaseisuametnikud sageli koostavad Riigi Teatajasse minevaid perekonnanime ja nime muutmise kuulutusi nähtavasti ainult ühes eksemplaris, mis Siseministeeriumi kaudu saadetakse Riigi Teatajale. Selle tagajärjeks on mitmesuguste arusaamatuste puhul järelepärimised Siseministeeriumis ja Riigi Teataja toimetuses.

Need järelepärimised ja õiendamised nõuavad rohkem aega ja kulu, kui kahe kuulutuse eksemplari valmistamine, mida omavalitsuse perekonnaseisuametnikud peaksid kindlasti hakkama tegema, jättes nagu tavalisegi kirjavahetuse juures ühe eksemplari endale.

Väga paljud omavalitsuse perekonnaseisuametnikud saadavad Siseministeeriumile perekonnanime ja nime muutmise lõpetatud aktidest ainult neid, mis on jaatavalt otsustatud, kuna eitavalt otsustatud ja lõpetatud aktid jäetakse harilikult saatmata, mis on vastuolus Perekonnanime ja nime korraldamise määruse § 26. Eitavalt otsustatud ja lõpetatud asjade saatmisel ilmneb seejuures, et sageli ei tehta perekonnanime või nime muutmise eitavalt otsustamisel üldse otsust, kusjuures aktidest isegi ei nähtu, kas see eitav seisukoht on soovivaldajale kuidagi teatavaks tehtud. Otsus tuleb igal juhul teha ja ka igal juhul palujale teatavaks teha.

J. Mägiste koostatud nimestikus „Eestipäraseid eesnimisid“ (Tartu 1936, Nime Eestistamise Liidu Kirjastus) leidub kahjuks ka nimesid, mille määramist ei saaks rahuliku südamega pooldada, osalt nende silmapaistva võõrapärase algupära, osa nende labase ilme tõttu. Siia kuuluvad minu arvates: Arma, Att, Ati, Eerik, Eevart, Rain. Teiselt poolt on rahvas ise pärast tähendatud raamatu ilmumist leidnud terve rea nimesid, mille määramise vastu ei saa olla ja millistega seda raamatut võiks täiendada. Siia kuuluvad (naistenimed): Aasa, Eo, Helis, Helle, Hilme, Leia, Lenna, Oili, Raili, Rõõt, Veeli ja (meestenimed): Alev, Alu, Embo, Evo, Helend, Hiljar, Mati, Olmu, Raho, Ruho, Tambet, Vardo. Oleks hea, kui rahva huvid ja looming sellel alal kestaksid, see rikastaks meie arvult võrdlemisi kehva nime nimestikku.

Maavalitsused püstitavad uusi ametihooneid.

Juhan Kruustee.

Meie teise astme maaomavalitsused — maavalitsused — on seni oma 21-aastase kestvuse jooksul (kaasa arvatud ka kolmeaastane ajutiste maavalitsuste aeg), kasutanud oma keskasutuste ametihooneiks peaegu eranditult samu hooneid, mis neil nende ellukutsumise ajal kasutada oli. Üsna vähe on teada juhtumeid, kus maavalitsused

oleks iseseisvuse aja esimeste aastate kestel ja ka pärastpoolegi asunud oma keskasutuste ametihoonete vahetamisele sündsamate vastu. On ju kogu 1920. a. põhiseaduse kehtivuse ajal käinud teatavais ringides äge võitlus maavalitsuste olemasolu vastu, mis lõppes sellega, et 1933. a. vastuvõetud põhiseadusega kuulutati ka maavalitsustele surma-

otsus. Tähendatud põhiseaduse koostajad olid kindlas usus, et Eesti riik tuleb hästi läbi ka ilma teise astme maaomavalitsuseta maavalitsuste näol. Aga ei tulnud ühtigi, vaid olemasolevad maavalitsused muudeti ajutisteks maavalitsusteks ning jätkasid sellastena ka 1933. a. põhiseaduse kehtivuse ajal edukalt oma ülesannete täitmist.

Et sarnastes ebaloomulikes oludes ühelgi ajutisel maavalitsusel mahti oleks olnud oma keskasutuse ametihoone vahetamiseks uue sündsama ja ajakohasema vastu, on vaevalt mõeldav ning sellepärast ajasidki ajutised maavalitsused nn. „kriisiaastatel“, s. o. 1933. a. põhiseaduse kehtivuse ajal, läbi sellega, et kohendasid ja remonteerisid oma asutiste hooneid ning ootasid kannatlikult, mil jõuab kätte maavalitsuste suhtes parem ajastu.

Nüüd, kus Rahvuskogu poolt vastuvõetud uus Põhiseadus kehtima hakkas, on selles ka maavalitsused saanud enestele täieliku eluõiguse ning sellega ühenduses on ka maavalitsused asunud oma seniste amethoonete põhjalikule uuendamisele. Seni on Viru ja Võru maavalitsused suutnud enestele täiesti uued ajakohased amethooned püstitada, kusjuures eriti imponentse mulje jätab Võru maavalitsuse ametihoone, mille sisseõnnistamisest hiljuti nende ridade kirjutajal oli au osa võtta. Samuti on ka Saare ja Lääne maavalitsused saanud enestele ümberehitamise teel uued ajakohased ametihooned ning Pärnumaal on praegu maavalitsuse ametihoone ehitamine pooleli. Edasi kuulduv, et ka Järva, Viljandi ja Petseri maavalitsused kavatsesid uute hoonete püstitamisega oma keskasutuste jaoks juba eelseisval aastal algust teha.

Lisaks eelpool loetletuile on nüüd ka Harju maavalitsus, maavanema K. R. R u u s i

algatusel tarvilikuks tunnistanud maavalitsuse keskasutuse jaoks Tallinna uue, ajakohase ametihoone püstitamise. See Harju maavalitsuse otsus on seda tervitatavam, et just Harjumaa kui pealinna maakonna maavalitsus on seni sunnitud olnud umbes 20 a. kestel tegutsema ametasutusele täiesti mitmesobivais ruumes, mis on soetatud elukorterite mitmekordsetest ümberehitustest, aga siiski ei suuda täiel määral vastata maavalitsuse vajadustele. Et mitte koormata maakonnaomavalitsust võlgadega, seks on Harju maavalitsus valinud uue hoone püstitamiseks vajaliku kapitali hankimiseks teise tee. Nimelt tahetakse praegusest maavalitsuse umbes 4000 ruutmeetri suurusest krundist Roosikrantsi tänavapoolne osa ühes krundil asetsevate hoonete ja muude päraldistega müügi teel võõrandada ning sel kombel kapitali saada uue ametihoone püstitamiseks krundi ülejäävale osale, vastu Hariduse tänavat, kuhu viimasel ajal on tekkinud Tallinna uute ja nägusamate hoonete rajoon.

Et ka samasse rajooni kerkiv uus Harju maavalitsuse ametihoone tuleks kõigiti auks Harju maakonnale ja iluks meie riigi pealinnale, selle juures ei tarvitseks kahelda, sest vajalike eelkavandite ja arvutuste tegemiseks ning müügile mineva krundiosa tegeliku väärtuse selgitamiseks on moodustatud maavalitsuse poolt komisjon, kuhu kuuluvad tuntud nimedega arhitektid ja insenerid.

Kõike kokku võiks rõõmustava nähtena konstateerida fakti, et on saanud jälle aeg, kus meie teise astme maaomavalitsused maavalitsuste näol võivad asuda täie jõu ja energiaga oma olemasolu korraldama. Selle korraldamistöö edaspidiseks arenguks tuleb meie maavalitsustele südamest õnne soovida! Kestku see areng edasi ka sajandeid meie riigi ja rahva hüvanguks!

Riigikohtu otsuseid.

Riigikohtu üldkogu toimetused nr. 45 — 1938. a.

EESTI VABARIIGI NIMEL arutab Riigikohus, 1938 aastal septembri kuu 22 päeval Tallinnas, üldkogu istungil, millest võtsid osa:

Eesistuja, Riigikohtu esimees K. P a r t s, osak. esimehed P. K a n n, J. L õ o ja riigikohtunikud R. Koemets, M. Taevere, M. Klaassen, P. Välbe, K. Luud, A. Hellat, J. Moks, T. Grünthal, P. Poom, K. Saarmann,

Riigikohtu abiprokuröri A. L u i g a juuresolekul Kohtuministri poolt KS § 231 põhjal esitatud seletusepärimist TsKpS § 247 täpse mõtte kohta.

Kohtute seadustiku § 231 põhjal esines Kohtuminister Riigikohtule ettepanekuga seletada TsKpS § 247 täpset mõtet, kuna selle paragrahvi kohaldamisel kohtutes on tekkinud lahkarvamusi, ja nimelt on esinenud juhtumeid, kus kohus ei loe kehtivaks advokaatidele antud volitust, kus volitaja allkirja on tõestanud ainult vallasekretär, vaid nõuab,

et tõestajana esineks nii vallasekretär kui ka vallavanem või koguni vallavalitsus kolleegiaalse organina.

Riigikohtu üldkogu, esitatud küsimust arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud leidis, et 12. aprillil 1938. a. Riigi Teataja nr. 36 väljakuulutatud Kohtute seadustikuga on seni kehtinud Tsiiviilkohtupidamise seaduse § 247 kehtima pandud uues redaktsioonis ja nimelt võidakse selle järele volitusi advokaatidele väljaanda ka volitaja allkirja tõestamisega valla- või omavalitsuse poolt.

Pöördudes Riigi Teatajas 21. aprillil 1937. a. nr. 32 avaldatud vallaseaduse poole, tuleb nentida, et selle seaduse 2. peatüki 3. jaos (§ 51 — 102) on määritletud täpselt, millised õigused ja kohused on igal üksikul vallavalitsuse organil, nagu vallavanematel, nende abidel, külavanematel ja vallasekretäridel. Viimaste ülesannete hulka on võetud „allkirjade ja ärakirjade tõestamine“ (§ 77 p. 4). See kohus on väljendatud kõige üldisemal kujul ilma mingi kitsendusega või tingimusega. Teiselt poolt pole

vallaseaduses määritletud, et mingisugustel puhkudel võiksid allkirju tõestada teised vallaametnikud üksikult või kolleegiaalselt. Sellest tuleb järeldada, et vallasekretäridele on ülesandeks tehtud allkirjade tõestamine kõigil neil dokumentidel ja paberitel, mis kuuluvad allkirjade tõestamise otstarbel esitamisele vallavalitsustele, ükskõik millise eriseadusega see ka ettenähtud oleks.

Sellepärast pole mingit alust arvata, et TsKpS § 247 uues redaktsioonis kehtima panemisel oleks tahetud vallavalitsuse ametnikkude ülesandeid vastavalt muuta ja allkirjade tõestamist volikirjadel panna mingi teise vallavalitsuse organi peale.

Eeltoodud kaalutlusil Riigikohtu üldkogu Kohtute seadustiku § 231 alusel otsustas:

seletada, et Vallaseaduse § 77 p. 4 kohaselt on vallasekretäride ülesandeks ka allkirjade tõestamine TsKpS § 247 põhjal advokaatidele väljaantavatel volitustel.

Algkirjale alla kirjutatud otsuses tähendatud riigikohtunikud.

Õ i g e: Ü l e m s e k r e t ä r (allkiri).

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus nr. 38. Vallavoliniku määramisest valla ehituse järelevalvajaks. Kas on seadusepärane kui vallavanem määrab koolimaja ehitustööde järelevalve kümnikuks vallavoliniku ja revisjonikomisjoni liikme (Vallaseaduse § 80 p. 6 ja § 82).

Vastus: Vallaseaduse § 82 ja § 80 p. 6 järgi vallavolinikku ei või määrata vallaomavalitsuse nimevatavaks teenijaks, mille all tuleb mõista vististi alalist teenistust, aga mitte ajutisi eriülesandeid. Selliseks ajutiseks eriülesandeks võib pidada ka vallavolinikule pandud valla koolimaja ehitamise järelevalvet, samuti nagu temale võib panna valla esindamist kohtus ja ametiasutistes.

Küsimus nr. 39. Laste-abirahast. Kui lasteabiraha saajal vallaomavalitsuse teenijal on üldse olnud kolm last, neist esimene surnud ja kaks elavad, kas on tal siis õigus II rajoonis saada abiraha kummagilt lapselt à kr. 9,— või à kr. 7,50?

Vastus: Vallaseaduse (RT 1937, 32, 310 ja 1938, 37, 336) § 96 õigustab vallaomavalitsuse teenijaid saama lasteabiraha ühistel alustel riigiteenijatega. Riigiteenijate lasteabiraha seaduse (RT 1936, 93, 735) § 3 kohustab maksuma palgasaajale lasteabiraha, arvestades palgasaaja üldist laste arvu, igalt abiraha alla kuuluvalt lapselt järgmiste kuunormide alusel II rajoonis:

kui palgasaajal on üldse 1—2 last — kr. 7,50

„ „ „ „ 3—4 „ — „ 9,—

„ „ „ „ 5 ja rohkem lapsi — „ 11,—

Sama seaduse § 11 õigustab Majandusministrit andma juhtnööre selle seaduse täitmiseks. Ja Majandusministri 7. septembril 1937 .a. antud Riigiteenijate lasteabiraha seaduse käsitamise juhtnööride (RT 1937, 73, 616) § 4-ga seletatakse, et palgasaaja üldise laste arvuna (Riigiteenijate lasteabiraha seaduse § 3) arvestatakse kõik seaduse § 1 tähendatud elusolevad lapsed vaatamata sellele, kas nad kuuluvad abiraha saamise õiguse alla või ei kuulu. Seejärgi surnud lapsi ei tule arvestada laste abiraha maksmisel. Kui palgasaaja kolmest lapsest üks on surnud, siis on temal õigus lasteabiraha saamiseks kummagilt abiraha alla kuuluvalt lapselt à kr. 7,50, kokku kr. 15,— kuus; kui aga kolmas laps elaks ja see abiraha alla ei kuuluks enam (oleks saanud 18 aastaseks), siis oleks tal õigus saada lasteabiraha kummagilt lapselt à kr. 9,—, kokku kr. 18,— kuus.

Küsimus nr. 40. Vallavalitsuse liikmete tasust volikogu koosolekutel käimise eest. Kui vallavalitsuse liikmed on valitud vallavolinikkude hulgast, kas neil siis ka õigus on saada sõiduraha vallavolikogu koosolekutel käimise eest?

Vastus: Vallaseaduse (RT 1937, 32, 210 ja 1938, 37, 336) § 22 õigustab vallavolikogu määrama vallavolinikkudele nende kohuste täitmiseks sõiduraha. Sama seaduse § 58 kohustab vallavanemat ja ta abi, kuigi nad ei ole ühtlasi vallavolinikud, võtma osa vallavolikogu koosolekutest valla-

voliniku õigustega. Seadus ei erista millegipoolset vallavalitsuse liikmeid vallavalinikkudest, vaid ühtlustab neid täielikult kõigis neis õigustes ja kohustes, mis on seoses osavõtuga vallavolikogu koosolekutest. Järelikult, vallavalitsuse liikmetel peaks olema ka samasugune õigus sõiduraha saamiseks vallavolikogu koosolekul käimise eest kui muudelgi vallavalinikkudel.

Küsimus nr. 41. Jalgrataste registreerimisest. Vallaomavalitsuse arvepidamise määruse (RT 1938, 32, 261) § 69—75 nõudel vallavalitsus peab pidama jalgrattamaksu maksnikkude isikuarved üldises maksuderaamatus vorm nr. 13¹. Maavalitsuse poolt kehtima pandud jalgrataste registreerimise määrus kohustab vallavalitsust kandma registreeritud jalgrattad „Vallas tarvitusel olevate jalgrataste registreerimise raamatusse“, mis sisaldab järgmisi lahtreid: 1) registreerimise järjenumbril ja kuupäeva, 2) registreerimismärgi numbril, 3) jalgrattaomaniku perekonna-, ees- ja isanime ning elukoha, 4) jalgratta tundemärkide täieliku kirjelduse, 5) makstud jalgrattamaksu summa ja kviiitungi numbril, 6) märkused. Palun teatada, kas töö vähendamise mõttes jalgrattamaks ei võiks jääda kandmata üldisesse maksuderaamatusse vorm nr. 13¹?

Vastus: Jalgrattamaksu kahte raamatusse kandmine on tõesti ülearune ja asjata, seda enam, et kummagiga — nii üldise maksuderaamatuga kui maavalitsuse poolt määratud jalgrataste registreerimise raamatuga nõutavad andmed üldiselt sarnanevad, ainult viimase lahtrid on osalt paigutatud teises järjekorras ja nende pealkirjad osalt redigeeritud ka teisiti. Sellelt seisukohalt oleks ükskõik kummas eeltähendatud raamatus jalgrattamaksu võtmine arvestamiseks tarvitatakse üldist maksuderaamatut, siis tuleks seal maksuobjekti nimetuse ja asukoha lahtris (4) maksuobjekti nimetuse asemel tähendada tundemärgid ja maksu arvutamise aluse lahtris (5) jalgrattale sõiduks antud number; jalgratta registreerimise aega tähendaks jalgrattamaksu tasumise kuupäev. Jalgrattamaksu tasumise kviiitung tõestab ühtlasi ka jalgratta registreerimist. Kui aga kasutatakse maavalitsuse poolt määratud jalgrataste registreerimise raamatut, siis peaks selle lõpul tehtama ka maksmistele kuu- ja aasta kokkuvõtted, nii nagu nõutakse Vallaomavalitsuse arvepidamise määruse § 73 ja 75-ga.

Sellejuures peab aga siiski tähendama, et Maakonnaseaduse (RT 1938, 43, 405) § 148 järgi maakonnaomavalitsuse poolt antavad määrused ei või olla vastolus seadustega ega Vabariigi Presi-

dendi, Vabariigi Valitsuse ja ministri määrustega. Seepärast, kui maakonnavalitsuse mõni varemalt antud määrus mõnes osas osutub vastolus keskvalitsuse määrustega, siis tuleb toimida keskvalitsuse määruse nõete järgi. Järelikult tuleks eelistada ka jalgrataste registreerimist ja jalgrattamaksu võtmise arvestamist üldises maksuderaamatus, mis tegelikult ka otstarbekohasem, kuna ei ole erilist vajadust uue raamatu soetamiseks ja sellega raamatute arvu suurendamiseks.

Küsimus nr. 42. Õppejõudude sõidu- ja päevarahast. Kas kuulub algkoolide õppejõudude päeva- ja sõidurahade normi määramine vallavolikogu võimkonda või peab nendele sõidu- ja päevarahad maksma riigiteenijate kohta maksvate normide järgi?

Õppejõudude tasude seaduse § 27 järgi saavad õppejõud sõidu- ja päevaraha ühistel alustel riigiteenijatega, kusjuures norm on jätetud lahtiseks. Kuna tagavaraõpetajate kohta on norm samas §-is kindlaks määratud, jäeldas vallavalitsus sellest, et teiste õppejõudude päeva- ja sõidurahade norm on jätetud kooli ülalpidaja määrata.

Vastus: Õppejõudude tasude seaduse (RT 1935, 69, 605) § 27 määrab: „Avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõud saavad kooli ülalpidaja poolt lubatud ametisõitudel kooli ülalpidajalt sõidu- ja päevaraha ühistel alustel riigiteenijatega. Tagavaraõpetajatele maksab sõidukulud ja päevarahad neid komandeeriv asutis riigiteenijate kohta maksvate normide järgi.“ Seadus määrab selgesti ja kindlasti, et õppejõud saavad sõidu- ja päevaraha riigiteenijatega ühistel alustel. Riigiteenijate sõidu- ja päevaraha saamise alused on määratud kindlaks Ametisõitude tasude seadusega (RT 1935, 33, 285; 1936, 78, 628 ja 1937, 29, 275), milles nähtud ette ka sõidu- ja päevaraha kindlad normid palga suuruse järgi. Seega ei ole õpetajate sõidu- ja päevaraha suhtes midagi jätetud kooli ülalpidaja määrata ega normeerida, tema vaid peab arvutama ja maksma õpetajatele sõidu- ja päevaraha vastavalt nendele normidele, mis on määratud Ametisõitude tasude seadusega. Samade normide järgi peab makstama sõidu- ja päevaraha ka tagavaraõpetajatele. Eelesildatust tuleb jäeldada, et seaduse erinevad väljendused sõidu- ja päevaraha saamise õigustamiseks: õpetajatel „ühistel alustel riigiteenijatega“ ja tagavaraõpetajatel „riigiteenijate kohta maksvate normide järgi“ — tähendavad ühte ja sama, määravad mõlemate sõidu- ja päevaraha saamiseks need ühised alused ja normid, mis nähtud ette Ametisõitude tasude seaduses.

Vastutav toimetaja: A. Loorits. Väljaandja: Eesti Maavalitsuste Liit.